

Silkefront og isfront i sosiologenes søkelys.

Oppsiktsvekkende resultater av undersøkelse blant Oslo-jurister.

63 av 150 mener passivt medlemskap ikke burde vært straffbart, få har lest proposisjonen om landssvikloven, bare 2 finner landssvikoppjøret «helt tilfredsstillende».

På initiativ av professor **Anne Næss** og cand. jur. **Erik Rinde** er det foretatt en ganske omfattende undersøkelse blant ca. 150 Oslo-jurister for å bringe på det rene deres standpunkt til rettsoppjøret og — ikke minst — den begrunnelse de har for sitt standpunkt. Undersøkelsen hadde et dobbelt formål, både språklig-filosofisk og sosiologisk, og de foreløpige resultater avslører bl. a. at en meget stor del av de spurte jurister mener at det ikke var riktig å fastsette straffansvar for passive NS-medlemmer. Det er stort

(Fortsatt fra 1. side.)

KJEMPESKJEMA

Undersøkelsen er mer og mindre et ledd i det seminar professor Næss satte i gang ifjor høst for en gruppe motstands- og samarbeidsfolk, som kom sammen og diskuterte sine standpunkter. En del forberedende undersøkelser ble foretatt av sosialpsykolog Olav Skar Dahl, som i et par måneder leste all den litteratur som er kommet om rettsoppjøret og laget utkast til et spørreskjema. Det ble foretatt en prøverundspørring av en såkalt kompetansegruppe, dvs. jurister som forutsattes å ha særlig godt kjennskap til forholdene. Til slutt ble det redigert et spørreskjema, som hva størrelse angår formodentlig betegner ny internasjonal rekord: 66 sider fordelt på tre avsnitt. Skjemaet ble sendt til samtlige medlemmer av Sakførerforeningen. Første del er bare på 6 sider og inneholder nokså alminnelige gallupspørsmål. De to andre er på 27 og 23 sider hver, og det er forsåvidt imponerende at 80 jurister klarte del B og 60 del C. Denne siste del av materialet er imidlertid ennå ikke bearbejdet, bare for det første skjemas vedkommende er det foretatt en oppsummering og sammenstilling av resultatene.

En rekke studenter og et par profesjonelle intervjuere har deltatt i undersøkelsen, som har vært ledet av magister i filosofi, Herman Tønnessen. Han har tidligere foretatt en interessant «semantisk-sosiologisk» undersøkelse om uttrykket «privat initiativ», som et ledd i studiet av bruk og misbruk av forskjellige alminnelige slagord. I denne nye undersøkelsen er det også tatt med

sett enighet både om at innstillingen til rettsoppjøret har endret seg siden mai 1945, og at interessen for det er mindre enn for noen år siden.

(Fortsatt siste side)

spørsmål om hva en mener med ord som «nazist», «landssvikler», «passivt medlem» og uttrykk som «bistand til fienden».

NØKTERNE SVAR

I en samtale med Verdens Gang påpeker magister Tønnessen at de som har svart må deles i to grupper: de som har svart for å være hjelpsomme og hyggelige, og de som er sinte og derfor gjerne vil si sin mening. I svarene forekommer en hel del voldsomme uttrykk, det fins således jurister som karakteriserer landssvikloven som «pøbelaktig» og liknende, men de fleste svar er meget nøkterne. Av dem som svarte er 62 forsvarere og 48 aktører — ingen har opptrådt i begge egenskaper — mens 30 ikke har hatt noe med landssvikoppjøret å gjøre. 8 av juristene har vært NS og en av dem mener f. eks. at bistand til fienden bør straffes med døden. Men han mente at tyskerne ikke var vår fiende under krigen, at det er manglende engelskvennlighet som straffes under landssvikoppjøret. De fleste av dem som er med (72) sogner til Høyre, 28 til Venstre og 10 til Arbeiderpartiet, 3 til kommunistene og de øvrige til andre oppfatninger.

GALE FORHANDSGJETNINGER

— Det forelå naturligvis på forhånd en rekke gjetninger om hva var oppfatningen i de forskjellige grupper, sier magister Tønnessen. Noen mente eksempelvis at de som hadde vært aktive motstandsfolk under krigen hørte til isfronten, mens de som hadde vært mer passive hørte til silkefronten — for å bruke de populære uttrykkene. Undersøkelsen gir ikke noe grunnlag for denne slutning.

Videre mente man at de radikale var mer isfrontpreget enn de konservative. Det er ikke noe som tyder på det. Heller ikke er det noe som tyder på at de som er personlig kristne skulle være mer silkefront enn ateistene. Derimot er det tydelig forskjell på innstillingen hos forsvarere og aktører.

Noe av det mest oppsiktsvekkende var imidlertid etter min mening hvor lite juristene hadde lest av litteratur om rettsoppjøret. Vi hadde ført opp en rekke dokumenter og bøker med spørsmål om de som hadde lest de forskjellige publikasjoner. Det viste seg f. eks. at meget få hadde lest odelstingsproposisjon nr. 92 om landssvikloven.

AKTORENE MEST TILFREDSE

Når det gjelder de rent generelle spørsmål om hva de enkelte mente om resultatet av rettsoppjøret hittil viste det seg at bare 2 fant det helt tilfredsstillende. 60 mente det var stort sett tilfredsstillende, mens henholdsvis 37 og 25 mente det var lite tilfredsstillende eller utilfredsstillende. 24 var i tvil. 28 aktører og 18 forsvarere mente det var stort sett tilfredsstillende, bare 1 aktør, men 12 forsvarere mente det var utilfredsstillende, mens 20 forsvarere og 11 aktører mente det var lite tilfredsstillende. En vet naturligvis for lite om hva de egentlig mener med dette uttrykket, tilføyer magister Tønnessen.

PASSIVT MEDLEMSKAP

Svarene på spørsmålet om det var riktig å fastsette straffansvar for passive NS-medlemmer er meget interessante. Det viste seg at 68 svarte ja, 63 nei, 8 vet ikke, 2 ville ikke svare og 9 kommer i gruppen «andre svar». 28 forsvarere og 13 aktører var blant dem som svarte nei, mens 23 forsvarere og 33 aktører mente det var riktig.

Under intervjuene forsøkte vi å grave så dypt som mulig i deres begrunnelseskjede, forteller magister Tønnessen videre. Vi ba både om deres juridiske og moralsk-etiske begrunnelse for svarene og kom på den måten til slutt ned på det plan da svarene ble rent generelle som «for at Norge skulle bestå som rettsstat» eller «for at menneskene skulle være så lykkelige som mulig». Underveis ble det ofte henvist til § 86. De som mente at det var galt å fastsette straffansvar for passive NS-medlemmer begrunnet i regelen dette med at det ikke var hjemmel for det i straffeloven.

IKKE SENSASJON

Vi ble stort sett meget overrasket over de svar vi fikk, sier magister Tønnessen til slutt. Men jeg vil for å unngå misforståelser understreke at formålet med undersøkelsen er strengt vitenskapelig. Vi ønsker ikke å lage sensasjon eller bråk omkring rettsoppjøret, men vi vil heller ikke unndra offentligheten de resultater vi kommer fram til. Når bearbejdelsen er ferdig, vil det bli utarbejdet en fullstendig rapport.

L. B.

100199